

“OLUJA”

UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

ČETVRTOG AVGUSTA 1995. GODINE HRVATSKE ORUŽANE SNAGE, UZ ODOBRENJE I PODRŠKU NATO-A, U SADEJSTVU SA SNAGAMA HRVATSKOG VIJEĆA ODBRANE (HVO) I ARMIJE BiH, IZVRŠILE SU AGRESIJU NA SRPSKU OBLAST KRAJINA (SJEVERNA DALMACIJA, LIKA, KORDUN I BANJA), U SAS-TAVU REPUBLIKE SRPSKE KRAJINE.

AGRESIJA JE IZVRŠENA UPKOS ČINJENICAMA DA JE OVA OBLAST BILA POD ZAŠTITOM UN-A (SEKTORI JUG I SJEVER) I DA SU DELEGACIJE RSK, DAN PRIJE U ŽENEVI NA SASTANKU SA HRVATSKOM DELEGACIJOM, PRED PREDSTAVNICIMA UN-A I U BEOGRADU PRED PREDSTAVNIKOM SAD, KAO VODEĆOM ČLANICOM NATO-A, PRIHVATILE PRIJEDLOG MEĐUNARODNE ZAJEDNICE DA SE PREGOVORI U VEZI ZAVRŠNOG POLITIČKOG SPORAZUMA U VEZI SA STATUSOM KRAJINE VODE NA BAZI PLANA Z-4, A U CILJU ZAUSTAVLJANJA VOJNIH AKCIJA USMJERENIH JEDNIH PREMA DRUGIMA I ZAUZVRAT DOBILE ČVRSTE GARANCIJE DA NAPADA NEĆE BITI...

4. avgust 1995.
10 GODINA ETNOČIČA

РЕПУБЛИКА СРПСКА КРАЈИНА

Za se ne zaboravi!

IZDAVAČ: VERITAS

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Savo Štrbac

SARADNICI: Biljana Trkulja, Korana Štrbac,
Danijel Milanković i Milorad Pribičević

ADRESA: Beograd, ul. Dečanska (M.Pijade) 8/4

TEL/FAKS: 011/3236-486

E-Mail: veritas@yubc.net

WEB: www.veritas.org.yu

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

1. AGRESIJA - POLITIKA “SPRŽENE ZEMLJE”

Četvrtog avgusta 1995. godine hrvatske oružane snage, uz odobrenje i podršku NATO-a¹, u sadejstvu sa snagama Hrvatskog vijeća odbrane (HVO) i Armije BiH², izvršile su agresiju na Srpsku oblast Krajina (sjeverna Dalmacija, Lika, Kordun i Banija), u sastavu Republike Srpske Krajine.

Agresija je izvršena uprkos činjenicama da je ova oblast bila pod zaštitom UN-a (sektori Jug i Sjever) i da su delegacije RSK, dan prije u Ženevi na sastanku sa hrvatskom delegacijom, pred predstavnicima UN-a³ i u Beogradu pred predstavnikom SAD⁴, kao vodećom članicom NATO-a, prihvatile prijedlog međunarodne zajednice da se pregovori u vezi završnog političkog sporazuma u vezi sa statusom Krajine vode na bazi plana Z-4, a u cilju zaustavljanja vojnih akcija usmjerenih jednih prema drugima i zauzvrat dobile čvrste garancije da napada neće biti.

Protiv krajiških Srba (oko 230.000 žitelja sa oko 30.000 vojnika) krenulo je oko 200.000 vojnika iz Hrvatske i HVO-a⁵. Ako se tome dodaju muslimanske i NATO snage, agresora je bilo više nego stanovnika u Krajini, a omjer vojnika bio je najmanje 7:1 u korist agresora.

I dok je cijela Krajina bila izložena dotad neviđenoj artiljerijskoj vatri⁶ i dok su hrvatski vojnici ubijali i spaljivali sve što je srpsko, Vrhovni komandant hrvatske vojske i Predsjednik Hrvatske **FRANJO TUĐMAN**, preko radija i TV-a, “u ime demokratske vlasti Hrvatske” pozivao je Srbe “da ostanu kod svojih kuća i bez bojazni za svoj život i svoju imovinu, dočekaju hrvatsku vlast”.⁷

Za nekoliko dana neravnopravne borbe slomljen je otpor Srpske vojske Krajine (SVK). Narod zapadne Krajine, poučen “istorijskim iskustvom”, kreće u dotad najveću srpsku “seobu” (oko 220.000 ljudi)⁸, na istok braći po vjeri i naciji.

¹ **Izveštaj HHO “Vojna operacija Oluja i poslije” I dio, april 1999.** - “U samom izvođenju, pomagala je i avijacija NATO-a, bombardovanjem srpskih radarskih sistema na ličkoj Plješevici, 03. avgusta 1995. godine; te navodno raketnih sistema u blizini Knina, zbog bezbjednosti UN-a.

² **Izveštaj HHO “Vojna operacija Oluja i poslije” I dio, april 1999.** - Hrvatske 4. i 7. Gardijska brigada i 126. domobranska pukovnija, područje “Krajine” napale su sa teritorije susjedne države BiH-a u južnom dijelu, dok je iz pravca Bihaća dijelove hrvatskog teritorija oko Donjeg Lapca, Plitvica i Dvora na Uni oslobodio Peti korpus Armije BiH....”

³ **Nacrt sporazuma - Ženeva, 02. i 03. avgusta 1995.** - “Na osnovu dolje potpisanog dogovora, delegacije hrvatske Vlade i srpskih vlasti iz Knina odlučile su da zaustave vojne akcije usmjerene jednih prema drugima u 12 časova u podne u petak 4. avgusta 1995. One su se dogovorile o sljedećem:

... 3. Pregovori u vezi završenog političkog sporazuma u vezi sa statusom Krajine vodiće se na bazi plana Z-4. Prvi sastanak održaće se na Plesu u četvrtak, 10. avgusta 1995. a drugi u Kninu u četvrtak, 17. avgusta 1995. ...”

⁴ **Galbrajt: Nema razloga za rat - Tanjug, Zagreb, 03. avgusta 1995.** - “Američki ambasador u Zagrebu Piter Galbrajt izjavio je danas da nema razloga da Hrvatska ratuje protiv Srba iz Krajine pošto je srpska strana izrazila spremnost za razgovore o političkim pitanjima sa Zagrebom, javlja Rojter.

Posle susreta s Tuđmanom u kome je hrvatskog predsednika obavestio o razgovorima sa premijerom Krajine Milanom Babićem, Galbrajt je rekao novinarima u Zagrebu da su razgovori s Babićem rezultirali ‘vrlo značajnom promenom’ u poziciji srpske strane.

Prema njegovim rečima, Babić se složio da započne političke pregovore sa Zagrebom i da otvori naftovod i autoput koji prelaze preko teritorije Krajine.

‘Mislim da Babićeva izjava odgovara uslovima koje je postavila hrvatska vlada da ne uđe u rat sa Srbima iz Krajine’, rekao je Galbrajt dodavši da ‘ne vidi razlog za rat u ovom trenutku’.

⁵ **Izveštaj predsjednika RH dr Franje Tuđmana o stanju hrvatske države i nacije u 1995. godini, podnesen na sjednici sabora 15.01.1995.** - “Tim, dotada najvećim, pothvatom hrvatskih oružanih snaga, operacijom Oluja, oslobođeno je 7.940 čkm okupiranog teritorija (14% kopnenog ili 8,8% cijelog hrvatskog teritorija). U to vrijeme imali smo pod oružjem oko 200.000 ljudi, a izrav je u operaciji sudjelovalo 138.500 pripadnika HV, MUP-a i HVO (116.900 pripadnika Hrvatske vojske, 14.500 pripadnika redarstvenih snaga i 7.400 pripadnika HVO) sljedećih postrojbi: 1., 2., 4., 7. i 9. gardijska brigada, 81. gardijska bojna, 1. hrvatski gardijski zdruk, 28 pričuvnih brigada i 18 domobranskih pukovnija iz svih 6 zbornih područja i sastavi Hrvatskog ratnog zrakoplovstva. Njima su, na bojišnici dugoj 630 kilometara, bile suprotstavljene jake srpske snage, koje su činili: 7. kninski, 39. banijski, 21. kordunaški, 15. lički korpus, te korpus specijalnih snaga, ukupne jačine 31.000 vojnika. Srpske snage imale su oko 300 tenkova, 425 topova i minobacača, 170 oklopnih transportera i 230 protuzračnih oruđa...”

⁶ **Izveštaj UNCRO-a** - samo je na Knin, u roku od 24 sata, bačeno preko 2.500 raznih granata.

⁷ **Poruka dr. Franje Tuđmana hrvatskim građanima srpske nacionalnosti** - emitovana 04.08.1995.

⁸ **Podaci GŠ SVK iz juna 1993. godine** - U srpskoj oblasti Krajina živjelo je 268.795 ljudi - na Baniji 88.406, na Kordunu 51.000, u Lici 48.389 i u Sjevernoj Dalmaciji 87.000. (vidi tabelu T/III)

Iako u toku rata u RSK nije vršen zvaničan popis stanovništva, navedeni podaci GŠ SVK mogu se uzeti kao približno tačni za 1993. godinu. Po procjeni VERITAS-a od 1993. do avgusta 1995. godine broj stanovnika se na ovom području smanjio za oko 10%, kao posljedica hrvatskih agresija na Ravne Kotare i Medački Džep u toku 1993. godine i “tihog” egzodusa Srba u svim ratnim godinama, posebno iz rubnih (“ružičastih”) područja Krajine.

MKCK-a - u oktobru 1995. godine u Srpskoj oblasti Krajina MKCK-a je popisao domicilno stanovništvo (ono koje je na tom području živjelo do “Oluje”), a bilo ih je 8.444 lica, uglavnom starih i nemoćnih, među kojima i oko dvije hiljade ne Srba.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

Hrvatski vojnici (a za njima nisu zaostajali ni muslimanski) nad Srbima sa kojima su došli u kontakt, upotrebljavali su već toliko puta isprobane metode likvidacija (klanja, spaljivanja, metak u potiljak, bacanje u jame...) ali i neke nove metode (zamrzavanje i spaljivanje hemikalijama).

I kad je prestao svaki otpor SVK, agresor je ubijao ljude u izbjegličkim kolonama i do Une i preko Une duboko u teritoriju Republike Srpske. Na putevima kojima su se kretale krajiške izbjegličke kolone ostajali su leševi ubijenih artiljerijskim granatama, avionskim bombama, snajperskim hicima, noževima...

Na evidenciji Veritasa nalaze se imena 1.934 poginulih i nestalih Srba iz ove akcije i poslije. Oko 1.500 pripadnika SVK preživjelo je zarobljavanje, od kojih se 15-ak još nalazi u hrvatskim zatvorima, osuđenih za djela ratnog zločina. Oko 3.200 starih i nemoćnih, koji nisu htjeli ili nisu mogli napustiti ognjišta, na silu su internirani u logore za civile⁹.

Krajina je opustošena, opljačkana pa porušena i zapaljena¹⁰. Nisu bili pošteđeni ni crkveni, kulturni, istorijski srpski, kao ni antifašistički, spomenici.

Iako je bilo očigledno da je hrvatska vlast preduzela ovu agresiju zbog optiranja teritorije bez srpske većine koja je na njemu živjela, Savjet bezbjednosti, osim “snažne osude hrvatske vojne ofanzive velikih razmjera” (R 1009/95), nije donio, ni ovoga puta, bilo kakve kaznene mjere protiv agresora.

Predsjednik RH **FRANJO TUĐMAN** je mogao da, bez bojazni od bilo kakvih posljedica, već 06. avgusta na kninskoj tvrđavi, u pobjedničkom zanosu, uzvikuje da su “Srbi dobrovoljno napustili Krajinu” (samoprogнали se!) i da u hrvatskom Saboru 15. januara 1996. godine konstatuje “uspješnim izvođenjem akcije ‘Oluja’ za svagda je riješen glavni unutrašnji problem hrvatske države”.¹¹

Najveći paradoks ove agresije, kao uostalom i onih koje su joj prethodile (“Miljevački plato”, “Maslenica”, “Medački džep” i “Bljesak”) nalazi se u činjenici što je agresor bila članica UN-a a Krajina zona pod zaštitom iste organizacije i što su neke druge članice te organizacije odobrile i učestvovalе u samoj agresiji.¹²

Izveštaj HHO “Vojna operacija Oluja i poslije” I dio - Područja UN sektora Sjever i Jug ostala su prazna i bez većine stanovništva, jer je pred naletom HV-a (uz pomoć HVO-a i Armije BiH) oko 200 hiljada, najmanje 180 hiljada Srba izbjeglo u Republiku Srpsku, SRJ ili druge države.

⁹ **Posmatračka misija evropske zajednice TIM 2 - izvještaj od 23. avgusta 1995.**

“... Hrvatske vlasti odvođe Srbe u dva takozvana Sabirna centra u Gospiću i Zadru u svrhu evidentiranja. (Ali ovaj postupak još nije obuhvatio sve ljude!). Tokom ovog vremena oni mogu odlučiti gdje žele živjeti u buduće. Neke od njih su preuzeli rođaci Hrvati koji će voditi brigu o njima. Trenutno poznati ili procijenjeni brojevi: - oko 700 u Zadru i smješteni u školama; - oko 80 u Gospiću i isti broj ratnih zarobljenika u gospićkom zatvoru; - 710 u Kampu UN u Kninu; - procijenjeni broj od 50-100 ljudi više ili manje krije se u gradu Kninu; - nepoznat ali mali broj u ostalim selima širom zemlje.”

¹⁰ **Posmatračka misija evropske zajednice TIM 2 - izvještaj od 23. avgusta 1995.**

“... U ovom času je ispod svake sumnje da je paljenje čitavih sela, pomoću benzina koji su dobavljali hrvatski vojni kamioni, namjerno koordiniran i naređen proces odobren od najviših organa vlasti. Cilj nije ništa drugo nego sprečavanje krajiških Srba da se vrate na svoja imanja i druga dobra smještena izvan većih gradskih centara pod hrvatskom kontrolom.”

The Independent, 04.09.1995., autor Robert Fisk

“Dokazi o zločinima, u prosjeku šest leševa dnevno, i dalje izranjaju, leševi od kojih su neki svježiji a neki raspadnuti, uglavnom su od starijih ljudi. Mnogi su ubijeni metkom u potiljak ili su zaklani, ostali su unakaženi. Stariji civili iz izoliranih područja, kako ljudi kažu, odnedavno se smatraju nestalim ili su pritvoreni. Brojni (hrvatski) pozivi Srbima da se vrate, garancije o građanskim pravima i pravima na imovinu, također stižu sa svih nivoa. Međutim, srpski domovi i zemlja i dalje se pale i pljačkaju. Suprotno zvaničnim izjavama kojim se optužuju Srbi koji su bježali i nekontrolisani elementi, zločine su počinili hrvatska vojska, hrvatska policija i hrvatski civili. Nismo primjetili pokušaje da se to zaustavi i sve ukazuje na politiku spržene zemlje.”

Vojni posmatrači UN-a - izvještaj od 04. oktobar 1995. - Od ukupno 21.744 evidentirane kuće u sektoru Jug, 7.765 je bilo uništeno, a 9.092 oštećeno.

¹¹ **Izveštaj predsjednika RH dr Franje Tuđmana o stanju hrvatske države i nacije u 1995. godini, podnesen na sjednici sabora 15.01.1995.**

“... Operacija Oluja počela je 4. kolovoza (u 05.00 sati) i završila potpunim porazom pobunjenika 7. kolovoza (u 18.00 sati), nakon svega 84 sata. Hrvatski se barjak zavijorio na kninskoj tvrđavi 5. kolovoza, a već 6. kolovoza, kao državni poglavar posjetio sam Knin, nekadašnji prijestolni grad hrvatskog kralja Zvonimira, koji su jugokomunistička armija i srpski ekstremisti pretvorili u glavni grad tzv. Srpske Republike Krajine. Na taj se način zorno očitovala činjenica, da je za svagda riješen glavni unutarnji problem hrvatske države...”

¹² **Bil Clinton, tadašnji predsjednik SAD i najmoćnije sile na svijetu, u svojim memoarima “Moj život”, objavljenim 2004. - ističe da je “navijao za Hrvate” u vrijeme “Oluje”, u čemu ga je podržao jedino tadašnji njemački kancelar Helmut Kol.**

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

2. ŽRTVE “OLUJE” I POSTOLUJE

2.1. Opšte informacije

Prikupljajući podatke o poginulim i nestalim Srbima u akciji “Oluja” i postolujima, VERITAS se suočio (i još uvijek suočava) sa velikim preprekama. Jedna od najvećih prepreka je upravo politika skrivanja, prikrivanja, otezanja i raznih drugih opstrukcija od službene hrvatske države, koja je kontrolisala područje na kojem su pretežno i ostale srpske žrtve. S druge strane, padom RSK, prestala je sa radom i Komisija Vlade RSK za razmjene zarobljenika, koja je vodila brigu o poginulim i nestalim Srbima sa cjelog područja Hrvatske i RSK. Brigu o poginulim, nestalim i zarobljenim Srbima iz Hrvatske i RSK, nakon pada RSK, preuzeo je VERITAS, čiji su osnivači i aktivisti bili ljudi koji su vodili i Komisiju Vlade RSK za razmjene. No, pošto je VERITAS nevladina organizacija, hrvatska državna Komisija nije ga ni tretirala kao ravnopravnog partnera u razgovorima i pregovorima.

Brigu o nestalim, poginulim i zarobljenim Srbima iz RSK, na osnovu **DEJTONSKOG** (“malog”) **SPORAZUMA**, potpisanog 17.11.1995. godine od strane tadašnjih ministara inostranih poslova SRJ i RH, **MILANA MILUTINOVIĆA** i **MATE GRANIĆA**, preuzela je Komisija Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica, sa kojom VERITAS ostvaruje dobru saradnju, i u čijem radu učestvuju direktno ili indirektno, i VERITAS-ovi saradnici.

Rad ovih komisija pratile su i međunarodne organizacije: Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK), Međunarodna Komisija za nestala lica (ICMP) i Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKCJ). Od nevladinih organizacija sa područja Hrvatske na utvrđivanju žrtava “Oluje” uključio se jedino Hrvatski Helsinški odbor (HHO).

Prava bitka za međunarodnu verifikaciju žrtava “Oluje” (a to se može reći i za sve srpske žrtve) traje već punih deset godina.

Kako se vodila ta bitka i dokle se stiglo, iznosim u slijedećim tačkama:

2.2. Podaci RH

2.2.1. Izveštaj Vlade RH

U izvještaju hrvatske Vlade, upućenom Savjetu bezbjednosti UN i svim diplomatsko-

konzularnim predstavništvima akreditovanim u RH, od 08. februara 1996. godine, navodi se da je u akciji “Oluja” smrtno stradalo 911 neprijatelja (to su Srbi), od čega su 462 civila, 404 vojnika i 45 neodređenog statusa. U tom izvještaju se hrvatska Vlada pravda zbog velikog učešća civila među smrtno stradalima, optužujući za njihovo stradanje “srpske paravojne jedinice” koje su civile koristili kao živi štit.

Tvrđnja hrvatske vlade o korištenju civila kao “živog štita” je netačna i krajnje cinična. Naime, civili i vojnici su najviše ubijani nakon što je prestao svaki otpor SVK i u izbjegličkim kolonama i na području RSK i na teritoriju RS.¹³

2.2.2. Dokumentat Komisije Vlade RH

U dokumentu Komisije Vlade RH za zatočene i nestale, koji je srpskoj strani predat u martu 1996. godine pod nazivom “Osobe poginule u vojno redarstvenoj akciji “Oluja” s mjestom pokopa posmrtnih ostataka” navedeno je 788 grobnih mjesta, od čega su identifikovana 163 lica, a ostali su označeni kao NN (nepoznat).

U navedenom dokumentu navedene su lokacije zajedničkih grobnica¹⁴ sa brojem grobnih mjesta i brojem preliminarnih identifikacija:

Petrinja - 140 grobnih mjesta (20 preliminarno identifikovanih); Dvor - 45 (2); Glina - 51 (7); Šaš 15 (5); Gornje Selište 7; Knin - 208 (55); Zadar 59 (15); Šibenik 17 (11); Gračac - 143 (21); Korenica - 20; Lička Jasenica - 4 (3); Gospić - Žitnik 44 (1); Vodoteč - 3 (1); Slunj - 16 (1); Tušilović - 4, dok se ostale lokacije odnose na pojedinačna grobna mjesta (do dva leša).

Analizom navedenog spiska Komisije RH, VERITAS je ustanovio da se među identifikovanim poginulim nalazi pet živih lica (što znači da su pod njihovim imenima pokopana druga lica). Ovolik broj pogrešnih identifikacija dovodi u sumnju kompletnu identifikaciju poginulih u akciji “Oluja” od strane hrvatskih službenih organa.

2.2.3. Protokoli

Komisija Vlade RH za zatočene i nestale sukcesivno je u toku 1997. i 1998. godine dostavila srpskoj strani 580 protokola za neidentifikovane leševe srpskih žrtava iz “Oluje”.

¹³ O mjestu, vremenu i načinu ubijanja Srba u “Oluji” i postolujima u VERITAS-ovoj arhivi nalazi se nekoliko hiljada pisanih dokumenata, među kojima veliki broj i izjava očevidaca, od kojih je nekoliko stotina svjedočilo pred istražiocima MKSJ.

¹⁴ **Zajednička grobnica** - Lokacija gdje su pokopani leševi pokupljeni od službenih državnih institucija prilikom asanacije terena. U pravilu prikupljanje i pokapanje leševa prati dokumentacija (protokol) o mjestu i vremenu pronalaska, mjestu ukopa, opisu odjeće, obuće, ličnih stvari i dokumenata, (o spolu, starosti i statusu), leševi se u pravilu pokopaju odvojeno u drvenim sanducima ili plastičnim vrećama, a namjestu ukopa se stavljaju vidna vanjska obilježja (humke i krstače) sa oznakom koja upućuje na određeni protokol radi lakše identifikacije kada se naknadno obavljaju ekshumacije. U pravilu zajedničke grobnice nisu tajne i nisu ni napravljene da se leševi kao i eventualni zločin prikrije.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

Po statusu, prema oznakama iz protokola ima 231 civil, 317 vojnika, 3 milicionera i 29 nepoznatog statusa. Gledano po spolu, ima 460 muškaraca, 95 žena i 25 nepoznatog spola.

Status i spol pod oznakom NN odnosi se na potpuno izgorjele, pougljenisane, raskomadane ili raspadnute leševe.

Potpuni protokoli sadrže: fotografiju, otisak prsta ili prstiju, podatke o identitetu, statusu, spolu, mjestu i vremenu pronalaska, opis obuće, odjeće i ličnih stvari, te mjestu ukopa leša.

U nekim (nepotpunim) protokolima nedostaju fotografija (35), otisci prstiju (523), rijetki su oni u kojima se nalaze opisi ličnih stvari, a opisi odjeće i obuće su vrlo oskudni.

Na osnovu ovih protokola porodice nestalih lica vrše preliminarno prepoznavanje u prostorijama VERITAS-a.

Treba naglasiti da preliminarne identifikacije na osnovu protokola nisu konačne. One su samo put da porodica dođe do tijela i da se na tijelu, nakon ekshumacije, izvrši konačna identifikacija. Konačni cilj ovakvih identifikacija je u omogućavanju porodicama da preuzmu posmrtnu ostatke svojih članova i da ih prenesu i sahrane u mjestima po vlastitoj želji.

2.2.4. Izvještaj HHO

Prva nevladina organizacija sa hrvatskim predznakom, koja je prikupljala i javno objavila podatke o srpskim žrtvama u “Oluji” i postoljuji je Hrvatski Helsinški odbor (HHO). HHO je u izvještaju “Vojna operacija ‘Oluja’ i poslije” za UN sektor Jug od aprila 1999. godine objavio listu i način stradanja za 410 civila, a u izvještaju “Vojna operacija ‘Oluja’ i poslije” za UN sektor Sjever od jula 2001. godine objavio listu i način stradanja za 286 civila. VERITAS je pozdravio objavljivanje ovih izvještaja pošto su jedini u Hrvatskoj na ozbiljniji način tretirali srpske žrtve.

Istovremeno je izrazio i nekoliko kritičkih primjedbi na ove izvještaje:

a) **kašnjenje izvještaja** - izvještaji su prilično kasno objavljeni iako su podaci bili dostupni i poznati i nekoliko godina ranije, u čemu se očituje namjera da se privremeno prikriju podaci o zločinima na Srbima;

b) **umanjivanje broja žrtava** - spisak sadrži tek trećinu ukupnih žrtava u odnosu na VERITAS-ov spisak (ubijanje zarobljenih neprijateljskih vojnika ili ubijanje neprijateljskih vojnika nakon prekida pružanja otpora je takođe krivično djelo ratnog zločina);

c) **ekskluzivno pravo na istinu** - dobro osmišljena medijska kampanja oko objavljivanja pomenutih izvještaja, što je, s obzirom da se radi o organizaciji sa hrvatskim predznakom, trebalo da joj obezbjedi ekskluzivno pravo na istinu o srpskim žrtvama u “Oluji”, što bi se vjerovatno i desilo da i VERITAS nije istraživao, puno duže i serioznije, stradanja Srba.

Ovakve primjedbe dovele su i do sukoba između HHO-a i VERITAS-a o broju žrtava stradalih Srba u Oluji i postoljuji. Čelnici HHO-a su u više navrata javno napadali VERITAS-ov spisak proglašavajući ga neobjektivnim (žive proglasili mrtvima, vojnike civilima).

Tako se i HHO kao nevladina organizacija pridružio napadima i osporavanjima VERITAS-ovih podataka, što ponekad prelazi u opsesiju i što se može protumačiti kao “državni zadatak” svih segmenata društva u RH.

VERITAS je i prije tih napada, a bili su predvidljivi, objavljivao imena žrtava na razne načine (preko štampe, publikacija, knjiga, sajta na internetu) kako bi ti spiskovi bili dostupni svim zainteresovanima, što znači i javnosti i kritici struke, a sa ciljem da i srpske žrtve dobiju međunarodnu verifikaciju.

U ostvarenju toga cilja, VERITAS je u pretežnom dijelu već dobio međunarodnu verifikaciju, a sa vremenom, nadamo se, da će biti u potpunosti i ostvaren.

2.3. Ekshumacije i identifikacije

Počev od 2001. godine, hrvatska strana je u saradnji sa Haškim tribunalom, ekshumirala 482 leša (301 sa Kninskog groblja, 154 sa Gračačkog i 27 sa Koreničkog groblja), dok je hrvatska strana u sopstvenoj organizaciji ekshumirala još 37 leševa iz manjih ili pojedinačnih (“vrtnih”)¹⁵ grobnica, što ukupno iznosi 519 ekshumirana leša vezanih za “Oluju” i postoljuju.

Svi leševi su nakon ekshumacije prenešeni na Zavod za sudsku medicinu u Zagreb gdje je obavljena autopsija i uzeti uzorci kostiju za DNK analizu.

Protokoli ekshumiranih leševa takođe su dostavljeni srpskoj strani i u posjedu su VERITAS-a, te i oni služe preliminarnoj identifikaciji.

Od ekshumiranih leševa do sada je identifikovano 292 (sa Kninskog groblja 184, Gračačkog 72, Koreničkog 8 i 28 sa pojedinačnih grobnih mjesta).

Postupak identifikacija se nastavlja i klasičnom metodom i DNK analizom. Za oko 54 preliminarno identifikovanih leševa, porodice su u Zagrebu dale uzorke krvi za DNK analizu pa se očekuje da

¹⁵ **Vrtni grobovi** - lokacija u neposrednoj blizini nastanjenih mjesta, najčešće kuće žrtve, gdje je žrtva pokopana bez znanja nadležnih državnih organa i bez ikakve popratne dokumentacije, najčešće od strane nekog rođaka, mještana, komšije ili slučajnog namjernika, uglavnom zbog pijeteta prema žrtvi i da bi se leš uklonio da ne ometa život živima ili da ga ne skrnave životinje.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

će značajan broj biti na ovaj način i identifikovan.

Problem je u tome što se na konačnu identifikaciju u Zagreb pozivaju samo porodice preliminarno identifikovanih lica među ekshumiranim leševima (preliminarne identifikacije se obavljaju na osnovu protokola sačinjenih prije pokopa i protokola sačinjenih poslije ekshumacije, kao i na osnovu ante mortem podataka) i što je na osnovu raspoložive dokumentacije nemoguće obaviti preliminarnu identifikaciju za skoro polovinu ekshumiranih leševa.

Daljnji problem je u tome što uzorci krvi za DNK analizu, odnosno rezultati te analize, koju su porodice nestalih dale ICMP na području SCG, još uvijek ne stižu u Zagreb gdje se nalaze leševi, kao što ni uzorci kostiju sa ekshumiranih leševa za DNK analizu, odnosno rezultati te analize, ne stižu do mjesta gdje se nalaze uzorci krvi za DNK analizu a koji su u posjedu ICMP (prema izvještaju ICMP na području SCG uzeti su uzorci krvi za DNK analizu za 613 nestalih lica srpske nacionalnosti na području Hrvatske), što, barem za sada, značajno onemogućava identifikaciju po ovoj metodi već ekshumiranih leševa.

Nakon dugogodišnjeg otezanja i odugovlačenja, ICMP i Hrvatska su 2004. godine konačno potpisale sporazum o razmjeni krvnih i koštanih DNK-a profila, ali još nema konkretnih rezultata.

2.4. Registrovana grobna mjesta

VERITAS trenutno raspolaže sa još 993 registrovanih (poznatih) grobnih mjesta srpskih leševa na području Hrvatske od čega 762 iz “Oluje” i postuluje (169 se odnosi na “Bljesak” i 62 sa drugih lokacija), koja se, uz malo dobre volje sa hrvatske strane, mogu odmah ekshumirati, kao što su mogli i ranijih godina.

Hrvatska strana “priznaje” još 500 registrovanih grobnih mjesta srpskih leševa.

Kao razlog zbog čega još ne idu u proces ekshumacija srpskih leševa, pa makar i onih što sami priznaju, hrvatska strana opravdava sa potpunim kapacitetima Zavoda za sudsku medicinu u Zagrebu (kažu da trenutno imaju oko 800 neidentifikovanih leševa) i najavljuju nastavak ekshumacija čim se rastereti ovaj prostor za smještaj leševa, što zavisi od dinamike procesa identifikacija.

Hrvatska strana je, na sastanku ekspertskih grupa Komisije Saveta ministara SCG za nestala

lica i Uprave za zatočene i nestale Minitarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti RH, održanoj 05. i 06. maja 2004. u Beogradu, najavila nastavak ekshumacija srpskih leševa za septembar 2004. godine, računajući da će do tada veći broj do sada ekshumiranih leševa biti i identifikovan. Međutim, do ekshumacija još nije došlo, a u ovom trenutku se ne zna ni kada će.

2.5. Neregistrovana mjesta ukopa

VERITAS je prikupio i velik broj informacija o neregistrovanim (mogućim) mjestima ukopa, pojedinačnim i masovnim¹⁶, stradalih Srba u svim fazama rata. Međutim, sve ove informacije tek treba provjeriti na licu mjesta. To će biti objektivno moguće nakon što se ekshumiraju poznata mjesta ukopa.

Po VERITAS-ovim podacima jedan broj leševa je uništen namjerno (spaljivanjem i sl.) ili nenamjerno (izgorjeli zajedno sa kućama), a jedan broj je skriven i to namjerno (ubačeni u jame, bunare i sl) ili nenamjerno (ostali na nepristupačnim ili manje pristupačnim mjestima, tamo gdje su i stradali). Postoji mogućnost da se kad tad pronađu tijela iz kategorije skrivenih, dok, nažalost, oni iz kategorije uništenih neće se nikad pronaći.

Podaci o srpskim leševima iz kategorije skrivenih (“vrtnih”) leševa svakodnevno pristižu u VERITAS. Nažalost, Krajina je skoro pusta i još nije za ovih deset godina detaljno istražena.¹⁷

2.6. Opstrukcija

Hrvatska strana je godinama izbjegavala ekshumaciju srpskih leševa. Do sada je ekshumirala samo ono što je od nje tražilo i u čemu je i samo učestvovalo Tužilaštvo MKSJ-a (Knin, Gračac, Korenica) i još nešto iz pojedinačnih odnosno “vrtnih” grobnih mjesta. Ove ekshumacije u kojima je učestvovalo Tužilaštvo MKSJ-a izvršene su prvenstveno za potrebe krivičnih istažnih postupaka koji su vođeni protiv hrvatskih generala za ratne zločine počinjene u “Oluji” u Sektoru jug. Na ekshumiranim leševima stručnjaci MKSJ-a obavili su i forenzička vještačenja radi utvrđivanja uzroka smrti, a učestvuju zajedno sa hrvatskim službenim organima i u procesu identifikacija. Tako se indirektno ostvaruje i humanitarni aspekt - predaja identifikovanih posmrtnih ostataka porodici radi sahrane.

Hrvatska strana maksimalno razvlači identi-

¹⁶ **Masovna grobnica** - lokacija gdje su ostavljeni - bačeni leševi jedan povrh drugoga bez sanduka ili vreća i bez ikakve prateće dokumentacije, najčešće na skrivenim mjestima (bezdanke, stajaće vode, bunari, vrtače i sl.) upravo u cilju da se nikada ili teško pronađu i da se zločin prikrije.

¹⁷ U nekoliko slučajeva lovci su nailazili na posmrtno ostatke po Velebitu, Dinari i Plješevici. Od kada su se Srbi počeli vraćati u nešto značajnijem broju ili češće odlaziti u obilazak svojih imanja, nailaze i sami na posmrtno ostatke u bunarima, cisternama, odnosno u dvorištima i okućnicama.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

fikacije već ekshumiranih leševa i u nedogled odlaže početak novih ekshumacija.

Očito je da hrvatska to radi iz razloga što bi pronalaženje svih srpskih leševa uveliko pokvarilo njen “imidž” kao “žrtve srpske agresije” i što bi veliki broj srpskih leševa mogao, u negativnom smislu, uticati na ishod suđenja hrvatskim generalima pred Haškim sudom optuženima za sudjelovanje u “udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz regije Krajina”.

Zbog svega toga problem rješavanja sudbina nestalih Srba i pripadnika bivše JNA na području Hrvatske ne smije se prepustiti samo hrvatskoj državi.

2.7. Knjiga nestalih za područje Hrvatske

Komisija Savezne Vlade SRJ za humanitarna pitanja i nestala lica i Ured Vlade RH za zatočene i nestale na sastanku održanom 21. i 22. 11. 2001. godine u Beogradu “podržale su nastojanja MKCK za prikupljanje podataka o nestalim licima iz akcije Bljesak i Oluja po kriterijumima MKCK čime će se dobiti jedinstveni i najtačniji broj nestalih lica u ovim akcijama, jer u ovom trenutku po pravilima MKCK-a hrvatski Crveni krst je evidentirao 1.001 nestalo lice, MKCK 709, a prema podacima SRJ 2.075 lica”.

Nakon ovog sastanka MKCK je u saradnji i sa VERITAS-om i sa Udruženjima porodica nestalih, prikupio dosta novih podataka o nestalim Srbima u operaciji “Oluja”.¹⁸

Iako je materijal za knjigu nestalih pripremljen još u toku 2004. godine, knjiga se još nije pojavila u javnosti. Razlog nepojavljivanja knjige jeste u neslaganju hrvatske komisije oko nekih detalja (gdje je i kome nestalo lice prijavljeno), što se može protumačiti upravo kao opstrukcija sa hrvatske strane. Naime, u ovoj knjizi bi se našlo puno više imena nestalih Srba nego što je hrvatska država spremna da prizna.

Knjige nestalih u izdanju MKCK već godinama postoje, i doživljavaju nova izdanja i za područje BiH i za područje Kosova i Metohije. Trenutno

jedino za područje Hrvatske ne postoji jedinstvena knjiga nestalih iako je od rata prošlo deset godina, što je još jedan apsurd posljednjeg rata i poraća na prostoru prethodne Jugoslavije.

3. ŽRTVE “OLUJE” VERITAS-OVA EVIDENCIJA

3.1. Opšte informacije

U prikupljanju podataka o poginulim i nestalim Srbima, koristeći sve poznate metode¹⁹, uzimajući u obzir i podatke iz hrvatskih izvora, VERITAS je sačinio svoje evidencije o poginulim i nestalim Srbima u “Oluji” i postoljuji.

Osnovni kriterijumi po kojem su žrtve stavljane na VERITAS-ov spisak su:

- a) da su živjele ili ratovala u RSK;
- b) da su poginule ili nestale u “Oluji” i postoljuji na području RSK ili u izbjegličkim kolonama, odnosno u hrvatskim logorima, zatvorima ili kampovima i
- c) ako je izvjesno ili vrlo vjerovatno da je njihova smrt u uzročno posljedičnoj vezi sa akcijom “Oluja”.

VERITAS je na osnovu navedenih kriterijuma, do 31.06.2005. godine, verifikovao (T/I i T/II) 1.934 poginula i nestala lica. Od ukupnog broja poginulih i nestalih, do sada je sahranjeno (porodice potvrdile identifikaciju, preuzele i sahranile posmrtno ostatke) 505 posmrtnih ostataka, dok se 1.429 lica još vodi u kategoriji nestalih.

S obzirom na protek vremena od prestanka ratnih dejstava, mala je vjerovatnoća da je neko sa spiska nestalih među živima, tako da i nestali poprimaju značenje poginuli.

3.2. Žrtve po regionima

Kao kriterij za razvrstavanje žrtava po regionima uzeto je mjesto pogibije odnosno mjesto posljednjeg javljanja ili viđenja žrtve.

Gledano po broju žrtava (T/I), najviše ih je iz regije Sjeverna Dalmaciji 615; slijedi Banija 561; Lika 482; Kordun 166; područje BiH 84 (poginuli i nestali u sukobima sa HV, HVO i Armijom BiH u

¹⁸ Od oktobra 2001. do februara 2003. godine VERITAS je u dogovoru sa kancelarijom MKCK u Beogradu obavijestio 447 porodica nestalih lica da kod MKCK otvore zahtjeve za traženje. Obaviještenje je upućeno porodicama koje su imale adrese na području Srbije. Od upućenih obaviještenja 85 nije ni uručeno primaocima, najviše zbog toga što su u međuvremenu promijenili adrese. Većina onih koji su primili obaviještenja sami su se javili radi otvaranja zahtjeva za traženje ili su ih delegati MKCK potražili i zamolili ih da na licu mjesta otvore zahtjeve za traženje.

U toku 2003. i 2004.god., MKCK je otvorio 229 novih zahtjeva za traženje nestalih Srba sa VERITAS-ove evidencije.

¹⁹ Informacije od porodice, informacije iz medija, izvještaji nevladinih organizacija, izvještaji vojnih jedinica i međunarodnih mirovnih snaga, memoarska građa, sudski postupci, intervjui svjedoka, istorija prethodnih ratova (sukoba), provjera spiskova nestalih sa popisima stanovništva/izbjeglica, objavljivanje spiskova i informacija o nestalima u medijima.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

graničnom pojasu ili u aviogranatiranjima izbjegličkih kolona)²⁰. i Sjeverna Dalmacija (0,7%) i Kordun (0,3%).

U vrijeme Oluje u Istočnoj Slavoniji je stradalo 20 Srba, uglavnom na linijama dodira u sukobu sa

3.3. Po vremenu pogibije/nestanka

Po vremenu pogibije/nestanka (T/IV), u 1995.

Poginuli i nestali Srbi u “Oluji” i postoluje po regionu i vremenu nestanka / pogibije

T/I

REGION	GODINA								UKUPNO		UKUPNO
	1995		1996		1997		1998		P	N	
	P	N	P	N	P	N	P	N			
BANIJA	49	506	-	3	-	2	1	-	50	511	561
I. SLAVONIJA	9	3	4	2	1	-	1	-	15	5	20
KORDUN	22	137	-	6	-	1	-	-	22	144	166
LIKA	113	349	-	10	2	5	-	3	115	367	482
SJ. DALMACIJA	242	366	4	2	-	-	1	-	247	368	615
HRVATSKA *	2	2	-	1	-	-	1	-	3	3	6
BIH **	52	31	1	-	-	-	-	-	53	31	84
UKUPNO	489	1394	9	24	3	8	4	3	505	1429	1934
U K U P N O	1883		33		11		7		1934		

* obuhvaća područje izvan ratnih dejstava

** poginuli i nestali u sukobima sa HV i HVO u graničnom pojasu ili u aviogranatiranju izbjegličkih kolona

HV ili od upada terorističkih grupa HV-a u rubna srpska mjesta.

Žrtve stradale u regionu označenom Hrvatska (6), odnose se na stradanje dvoje Srba u izbjegličkoj koloni koja se kretala autoputom sa Korduna preko Siska ka Srbiji, zatim na trojicu zarobljenih pripadnika SVK koji su od povređivanja i batinja-

godini, za nepunih 6 mjeseci poginulo/nestalo je 1.883 ljudi (97,4%) od ukupnog broja žrtava, od čega u avgustu 1.780 (92%), septembru 56 (2,3%), oktobru 32 (1,6%), novembru 11 (0,5%) i u decembru 5 (0,2%).

Podatak o broju ubijenih/nestalih u avgustu 1995. godine (92%) ukazuje na koncentraciju likvi-

Poginuli i nestali Srbi u “Oluji” i postoluje po statusu i spolu

T/II

REGION	STATUS						SPOL				UKUPNO		UKUPNO
	CIVIL		VOJNIK		MILIC.		M		}		P	N	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N			
BANIJA	26	312	24	194	-	5	37	369	13	142	50	511	561
I. SLAVONIJA	3	5	11	-	1	-	15	5	-	-	15	5	20
KORDUN	12	92	10	52	-	-	16	106	6	38	22	144	166
LIKA	73	210	41	157	1	-	86	274	29	93	115	367	482
SJ. DALMACIJA	165	249	79	117	3	2	185	256	62	112	247	368	615
HRVATSKA *	2	3	1	-	-	-	2	2	1	1	3	3	6
BIH **	25	19	28	12	-	-	38	19	15	12	53	31	84
UKUPNO	306	890	194	532	5	7	379	1031	126	398	505	1429	1934
U K U P N O	1196		726		12		1410		524		1934		

* obuhvaća područje izvan ratnih dejstava

** poginuli i nestali u sukobima sa HV i HVO u graničnom pojasu ili u aviogranatiranju izbjegličkih kolona

nja umrli u hrvatskim bolnicama i na jednu žrtvu stradalu u periodu postoluje na području Ogulina.

Upoređivanjem broja žrtava sa brojem stanovnika, najviše stradalih je u Lici (1%), slijedi Banija

dacija u vremenskom intervalu od svega 26 dana, što znači da je dnevno u prosjeku ubijano po 68 ljudi.

²⁰ U aviogranatiranju izbjegličke kolone, dana 07.08.1995. godine kod Bravskoga, između Petrovca i Ključa, od strane hrvatskih aviona, poginulo je deset lica, među kojima petero djece. Ova izbjeglička kolona krenula je iz Sjeverne Dalmacije i Like i u Martinbrodu preko Une prešla u Republiku Srpsku. Izbjeglička kolona sa Korduna i Banije kretala se prema Uni i na mostu između Dvora i Novoga prešla u Republiku Srpsku. Jedan dio kolone kod mjesta Svodna takođe su granatirali hrvatski avioni, a tom prilikom je poginulo pet lica i ranjeno najmanje 15.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

Do kraja 1995. godine broj ubistava/nestanaka se smanjivao, ne zbog toga što je uvedena pojačana zaštita nad preostalim Srbima, već uglavnom zbog toga što je bilo svakim danom sve manje Srba za odstrel. Naime, razne humanitarne organizacije su odvodile preostale starce u kampove za civile, bolnice i kasarne i sl.²¹, spašavajući im na taj način živote od gotovo sigurne smrti.

nije velik. Međutim, po VERITAS-ovim istraživanjima, najmanje vojnika je stradalo u borbi sa puškom u ruci, a značajniji broj ubijen je nakon zarobljavanja, odnosno predaje.

Ubijanje ratnih zarobljenika je takođe krivično djelo ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika ili ranjenika.

Podaci glavnog štaba SVK od juna 1993. godine

T/III

REGIJA	BROJ STANOVNIKA	NACIONALNI SASTAV			POGINULI/NESTALI	INDEKS
		SRBI	HRVATI	OSTALI		
BANIJA	82.406	97%	2%	1%	561	0,7%
KORDUN	51.000	98%	2%	-	166	0,3%
LIKA	48.389	93%	5%	2%	482	1%
SJ. DALMACIJA	87.000	90%	-	10%	615	0,7%
UKUPNO	268.795	-	-	-	1.934	0,7%

Napomena: Podaci o broju stanovnika po regijama u Srpskoj oblasti Krajina odnose se na podatke GŠ SVK iz juna 1993. godine. Broj žitelja u vrijeme “Oluje” u svim regijama po procjeni VERITAS-a, bio je manji za oko 10% (Vidi fusnotu8).

Ubistva Srba, uglavnom staraca, koji su ostali ili koji su se vraćali iz progonstva nastavljena su i narednih nekoliko godina. U toku 1996. godine dogodila su se čak 33 ubistva etnički motivisana, u 1997. godini bilo je 11 takvih ubistava, a 1998. još 6 ubistava. Od 57 stradalih u ovom periodu, 37 leševa još nisu pronađeni.

3.4. Po statusu

Gledano po statusu, među poginulim/nestalima ima 1.196 civila (61,8%), vojnika 726 (37,5%) i milionera 12 (0,7%).

Broj stradalih civila je izrazito velik. Ako se uporedi sa civilima stradalim na strani Hrvata (38%), odnosno sa brojem stradalih civila Srba sa VERITAS-ovog spiska iz cijelog ratnog i poratnog perioda (36%), ovaj procenat stradalih civila u “Oluji” i postolujci je izuzetno velik. Ovoliki broj stradalih civila ukazuje i na sam karakter akcije “Oluja” i na najzorniji način pokazuje da je akcija “Oluja” izvedena po sistemu “spržene zemlje”, a sve u cilju da se u potpunosti Krajina etnički očisti od svega što je srpsko.

Broj stradalih vojnika (37,5%), sam po sebi i

3.5. Po spolu

Gledano po spolu, među poginulim/nestalim ima 1.410 muškaraca (72%) i 524 žene (28%). Broj poginulih/nestalih žena u Oluji uveliko je iznad prosjeka (npr. na strani Hrvata je taj procenat za cijeli ratni period oko 14%). Procenat stradalih žena takođe govori o neselektivnom ubijanju Krajišnika, tim više ako se zna da su u krajiškoj vojsci žene bile zastupljene u značajnom procentu.

3.6. Po životnoj dobi

U akciji “Oluja” stradalo je najviše starijih lica (T/V). Do 20 godina starosti stradalo je 21 lice, između 21 i 60 godina 952 lica (49%), a preko 60 godina 881 lice (45,6%). Onih bez godišta rođenja ima 80, a i to su uglavnom starija lica kojima ni rođaci ne znaju tačnu godinu rođenja, tako da se može sa velikom vjerovatnoćom tvrditi da je onih preko 60 godina skoro polovica od ukupnog broja stradalih.

Na hrvatskoj strani procenat poginulih/nestalih iz populacije preko 60 godina zastupljen je sa oko 20%, tako da broj poginulih/nestalih staračke populacije iz ove kategorije takođe ukazuje na ra-

Poginuli i nestali Srbi u “Oluji” i postolujci po vremenu pogibije/nestanka u toku 1995. godine

VRIJEME POGIBIJE/NESTANKA	POGINULI/NESTALI	INDEKS
Ukupno 1995	1.883	97,4%
Avg /1995	1.780	92%
Sep /95	56	2,3%
Okt/95	32	1,6%
Nov/95	11	0,5%
Dec/95	5	0,2%
1996	33	1,7%
1997	11	0,6%
1998	6	0,3%

²¹ Srpski civili koji su utočište našli u kampovima UNCRO-a u Kninu (1.260) i Vojniću (32), prevezeni su 16.09.1995. godine u SRJ.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

zmjere zločina nad staračkom civilnom populacijom.

3.7. Po opštinama rođenja

Među žrtvama “Oluje”, onih koji su rođeni u opštinama koje su ulazile u sastav RSK ima 1.500

Sa krajiškim ljudskim i materijalnim gubicima mnogi manipulišu. Podaci se iznose kako kome zatreba, ponekad zbog neinformisanosti, a češće zbog ostvarenja nekih dnevnopolitičkih ciljeva. Krajišnici ne žele da preuveličavaju svoju tragediju, jer je sama po sebi golema. Ali, isto tako, ne

Poginuli i nestali Srbi u “Oluji” i postolju po starosti

T/V

DOB	BANIJA	I. SLAVONIJA	KORDUN	LIKA	SJ. DALMACIJA	HRVA - SKA	BIH	UKUPNO	INDEKS
do 10	1	-	2	-	-	-	2	5	0,25%
11-20	4	1	1	4	3	-	3	16	082%
21-30	40	8	14	23	34	-	9	128	6,61%
31-40	56	3	18	59	63	-	21	220	11,37%
41-50	113	5	28	91	91	-	8	336	17,37%
51-60	71	1	23	70	92	3	8	268	13,85%
61-70	115	-	28	73	123	1	10	350	18,09%
71-80	86	2	22	50	84	2	7	253	13,08%
81-90	41	-	21	71	89	-	7	229	11,84%
preko 90	8	-	3	17	19	-	2	49	2,53%
NN	26	-	6	24	17	-	7	80	4,13%
Ukupno	561	20	166	482	615	6	84	1934	

(77,5%). Na prvom mjestu sa 362 žrtve nalazi se opština Knin (18,7%), slijedi Gračac 149 (7,7%), Glina 128 (6,6%), Benkovac 116 (6%) i td.

Sa područja Hrvatske, izvan RSK, ima 365 žrtava (19%), a najviše ih je iz graničnih opština, iz kojih su se pojedina mjesta u početku sukoba izdvojila iz Hrvatske i pripojila RSK (Karlovac, Gospić, Ogulin, Duga Resa, Otočac, Šibenik, Sinj, Sisak i td.)

Među poginulim/nestanim licima u akciji “Oluja”, izvan Hrvatske i bivše RSK, rođeno je samo 63 lica (3,66%), od toga 60 sa prostora bivše SFRJ, a troje izvan područja bivše SFRJ. Mjesto rođenja ne znači da ova lica nisu živjela u RSK. Za četiri lica ne raspoložemo sa mjestom rođenja ali se pouzdano zna da su živjeli na području RSK.

Podaci o mjestu rođenja upućuju na zaključak da je u “Oluji” stradalo skoro isključivo domicilno stanovništvo, što na najbolji način demantuje sve one koji zagovaraju tezu da su Srbi okupirali dio Hrvatske teritorije i da su bili agresori.

4. UKUPNE ŽRTVE U RATU I PORACU (1990-1998)

NA PODRUČJU HRVATSKE I BIVŠE RSK

4.1. Opšte informacije

Protiče i deseta godina od izgnanstva Srba iz Krajine, a evidencije o poginulim, nestalim i zarobljenim krajiškim Srbima još nisu ni potpune ni konačne. Krajišnici su izgubili i državu i zavičaj i sada su razasuti po cijelom svijetu. Upravo njihova atomizovanost i nedostatak vlastite (državne) administracije uveliko otežavaju prikupljanje i sređivanje podataka o njihovim žrtvama u minulom ratu.

smiju dozvoliti da im bilo ko i iz bilo kojih razloga umanjuje žrtve.

Krajiški Dokumentaciono - informativni centar VERITAS, kao nevladina organizacija, počev od 1993. godine, kada je i osnovan i registrovan u Kninu, prikuplja dokumentaciju o stradanju Srba sa područja Hrvatske i bivše RSK u posljednjem ratu i poraću.

S druge strane, iz istih razloga, iznosili su se i još uvijek iznose različiti podaci i o ljudskim gubicima na hrvatskoj strani.

U cilju izbjegavanja daljnjih manipulacija s ljudskim žrtvama na području Hrvatske i bivše RSK, u nastavku iznosim podatke o tim gubicima i na srpskoj i na hrvatskoj strani.

Podaci o ljudskim gubicima na srpskoj strani zasnivaju se na VERITAS-ovim, a na hrvatskoj strani na evidencijama Ureda Vlade RH za zatočene i nestale.

Ukupni gubici su prikazani u tabelama T/VII i T/VIII.

4.2. Poginuli i nestali Srbi po VERITAS-ovoj evidenciji

4.2.1. Poginuli

Prema evidencijama VERITAS-a (stanje na dan 30.06.2005. godine) u posljednjem ratu i poraću (1990-1998), na području Hrvatske i bivše RSK, poginulo je najmanje 4.125 lica.

Prema spolu, muškarci čine 3.800 (92%), a žene 325 (8%). S obzirom na starost poginulih lica bilo je 40 mlađih od 18 godina (1%), 2.688 lica starosne dobi u rasponu od 18 do 60 godina (65%), dok je 970 lica bilo starijih od 60 godina (23%). Dob je nepoznata za 427 poginulih lica

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAT

(11%).

Prema statusu, poginula su 746 civila (18%), 3.223 vojnika (78%) i 156 milicionera (4%).

Po godinama pogibije, 4 lica je poginulo 1990, 1.676 lica su poginula 1991. (41%), 722 lica su poginula 1992 (17%), 760 lica su poginula 1993. (18%), 234 lica su poginula 1994 (6%), 712 lica su poginula 1995 (17%), 9 lica je poginulo 1996, 3 lica su poginula 1997. i 5 lica je poginulo 1998.

godine.

Po regijama pogibije, 627 lica je poginulo na Baniji, 156 lica je poginulo u Istočnoj Slavoniji, 519 lica je poginulo u Lici, 159 lica je poginulo na Kordunu, 434 lica je poginulo u Sjevernoj Dalmaciji, 641 lice je poginulo u Zapadnoj Slavoniji, 60 lica je poginulo u unutrašnjosti Hrvatske, dok je 70 lica poginulo na području BiH.

Poginuli su uglavnom srpske nacionalnosti

Poginuli i nestali Srbi u “Oluji” i postoljuji po regijama i opštinama rođenja, te spolu i statusu
T/Vl

REGION	OPŠTINA	SPOL		STATUS			UKUPNO
		M	Ž	VOJNIK	CIVIL	MILIC.	
RSK	Benkovac	83	33	32	84	-	116
	Vojni	42	25	17	50	-	67
	Vrginmost	82	34	39	75	2	116
	Glina	89	39	46	81	1	128
	Gracac	105	44	56	93	-	149
	Dvor	69	24	31	62	-	93
	Korenica	62	35	25	71	1	97
	Kostajnica	36	8	20	23	1	44
	Obrovac	45	14	28	30	1	59
	Petrinja	62	17	39	40	-	79
	Slunj	51	14	32	33	-	65
	Knin	250	112	94	265	3	362
	Drnia	43	10	32	21	-	53
	Vukovar	10	-	8	2	-	10
	Donji Lapac	38	20	12	45	1	58
	Pakrac	4	-	3	1	-	4
Ukupno	1.071	429	514	976	10	1.500	
Hrvatska	Nova Gradiška	2	-	1	1	-	2
	Grubišno Polje	2	-	2	-	-	2
	Imotski	1	-	-	1	-	1
	Karlovac	24	12	13	23	-	36
	Koprivnica	2	-	2	-	-	2
	Našice	2	-	2	-	-	2
	Donji Miholjac	3	-	3	-	-	3
	Novska	3	-	2	1	-	3
	Gospić	54	12	39	27	-	66
	Bjelovar	1	-	1	-	-	1
	Đakovo	1	-	1	-	-	1
	Daruvar	2	-	2	-	-	2
	Ogulin	26	10	19	16	1	36
	Varaždin	1	1	-	2	-	2
	Duga Resa	14	9	8	15	-	23
	Zagreb	2	-	1	1	-	2
	Orahovica	1	-	1	-	-	1
	Virovitica	2	-	2	-	-	2
	Split	1	-	-	1	-	1
	Slavonski Brod	1	-	1	-	-	1
	Zadar	7	1	5	3	-	8
	Slavonska Požega	4	-	4	-	-	4
	Otocac	36	14	17	33	-	50
	Rijeka	3	-	3	-	-	3
	Šibenik	20	12	13	19	-	32
	Sinj	12	4	9	6	1	16
	Sisak	38	16	23	31	-	54
Osijek	9	-	6	3	-	9	
Ukupno	274	91	180	183	2	365	
SCG		10	2	7	5	-	12
BiH		38	9	22	25	-	47
Ostatak bivae SFRJ		2	1	2	1	-	3
Područje izvan bivše SFRJ		3	1	2	1	-	3
NN		2	2	-	4	-	4
	SVEUKUPNO	1.400	535	727	1.195	12	1.934

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

(jedan manji broj su drugih nacionalnosti, a živjeli su ili ratovali sa Srbima u RSK).

4.2.2. Nestali

Trenutno se (30.06.2005.) na VERITAS-ovoj listi nestalih vodi 2.666 lica, od toga muškarci čine 2.005 (75%), a žene 661 (25%). Prema statusu još je nepoznata sudbina 1.683 civila (63%), 956 vojnika (36%) i 27 milicionera (1%). Prema dobi, u kategoriji do 18 godina nestalima se vodi još 26 lica, ukategoriji između 18 i 60 je 1.032 nestala lica (39%), a više od 60 godina u trenutku nestanka imalo je 1.378 lica (52%), dok je dob nepoznata za 230 lica (9%).

Po godinama nestanka, 2 lica su nestala 1990, 779 lica nestalo je 1991. (29%), 123 lica nestalo je 1992 godine (5%), 39 lica nestalo je 1993, 10 lica je nestalo 1994, 1.667 lica (uključujući Oluju i postoluju) nestalo je 1995. godine (63%), 24 lica je nestalo 1996, 9 lica je nestalo 1997. i 3 lica su nestala 1998. godine.

I nestali su uglavnom srpske nacionalnosti (jedan manji broj su drugih nacionalnosti, a živjeli su ili ratovali sa Srbima u RSK).

4.2.3. Ukupno

Iz gornjih podataka proizilazi da je na srpskoj strani u ratu i poraću na teritoriji RH i bivše RSK ukupno poginulo i nestalo 6.791 lice²².

4.3. Poginuli i nestali po evidenciji Vlade RH - gubici na hrvatskoj strani

4.3.1. Poginuli

Prema evidencijama Ureda za zatočene i nestale osobe pri Vladi RH (stanje na dan 01.10.2002. godine), u “agresiji” na RH poginula su najmanje 11.834 lica. Prema spolu, muškarci čine 10.282 (87%), a žene 1.552 (13%). Obzirom na starost, poginulih lica bilo je 335 (3%) mlađih od 18 godina, 8.991 (78%) lica bilo je starosne dobi u rasponu između 18 i 60 godina, dok je 1.526 (13%) lica bilo starijih od 60 godina. Dob je nepoznata za 982 (6%) poginula lica. Prema statusu, u “agresiji” na Republiku Hrvatsku poginula

su 4.362 (37%) civila, 6.695 “branitelja” (56%), dok je za 777 (7%) poginulih lica, status nepoznat.

Po nacionalnom sastavu među poginulima je 6.790 Hrvata; 298 Srba; 195 Jugoslavena, dok je nepoznate nacionalnosti 4.173 lica.

4.3.2. Nestali

U isto vrijeme pri Uredu Vlade RH za zatočene i nestale vodilo se postupak traženja za 1.348 lica. Od toga, muškarci čine 1.089 (81%), a žene 259 (19%). Prema statusu, još je nepoznata sudbina 691 (51,3%) civila, 490 (36,3%) “branitelja” (vojnika), 125 (9,3%) pripadnika civilne zaštite, te još 42 (3,1%) osobe nepoznatoga statusa. Prema dobi, u kategoriji od 18 godina nestalima se vodi još 15 (1%) lica, u kategoriji između 18 i 60 godina je 971 (72%) nestala lica, a više od 60 godina u trenutku nestanka imala su 362 (27%) lica. Obzirom na godinu nestanka, dva su lica nestala 1990, 1.112 (82%) lica nestalo je 1991. godine, 128 (9%) lica je nestalo 1992. godine, 21 (2%) lice je nestalo 1993. godine, 3 su lica nestala 1994. godine, 21 (2%) lice je nestalo 1995. godine, dok je za 61 (4%) lice nepoznato vrijeme nestanka.

Po nacionalnom sastavu među nestalima je: 1.166 Hrvata (86%); 77 Srba (6%), 32 Mađara (2%), dok je nepoznate nacionalnosti 14 lica.

4.3.3. Ukupno

Iz gornjih podataka proizilazi da je ukupno na hrvatskoj strani poginulo i nestalo 13.182 lica²³.

4.4. Ukupne ljudske žrtve

4.4.1. Po vremenu nestanka/pogibije (T/VII)

Iz podataka iznesenih u tačkama 4.2. i 4.3. proizilazi da su ukupni gubici u ljudstvu na području Hrvatske i bivše RSK, u periodu 1990 - 1998, i na strani Srba (6.791) i na strani Hrvata (13.182), 19.972 lica²⁴.

I hrvatska i srpska strana još tragaju za 4.014 lica, što je 20% od ukupnog broja poginulih i nestalih na obje strane.

Najviše nestalih je iz prve ratne godine (1991. godine), ukupno 1.891 lice, što je 47% od uku-

²² Nažalost, ovaj VERITAS-ov verifikovani spisak poginulih i nestalih nije konačan. Trenutno se u postupku verifikacije nalazi još oko 350 lica za koja postoji velika vjerovatnoća da su takođe poginuli i nestali u ratnom periodu na području RH i RSK.

Na ovom popisu se ne nalaze ni poginuli/nestali pripadnici bivše JNA koji su poginuli/nestali na području RH, ukoliko nisu rođeni na području Hrvatske, a takvih je 366 (95 poginulo i 271 nestalo) prema evidenciji Komisije Vjeća ministara SCG za humanitarna pitanja i nestala lica. Na spisku Komisije SCG ne nalaze se ni imena onih pripadnika JNA čiji su posmrtni ostaci neposredno po pogibiji predati njihovim porodicama. VERITAS ne raspolaže sa podacima o poginulim licima iz ove kategorije.

²³ Ove podatke je na svjedočenju u slučaju “Milošević” pred Haškim sudom iznio gospodin Ivan Grujić, predsjednik Komisije za nestale i zatočene Vlade RH, uz obrazloženje da se radi o službenim podacima Vlade RH.

²⁴ Ako se tome pribroje i žrtve sa spiska poginulih i nestalih pripadnika JNA na području RH (360), to onda daje brojku od 20.338 lica, ukupno poginulih i nestalih na području RH i bivše RSK.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

pnog broja nestalih. Iz prve ratne godine hrvatska strana traga za 1.112 (59%) a srpska za 779 (41%) od ukupno nestalih lica (1891) u ovoj godini.

Tek nešto manje je nestalih iz 1995. godine (1.698), s tim što hrvatska strana traga za 21 licem, a srpska za 1.677 (99%) lica.

Upoređivanje poginulih po vremenu pogibije nije moguće izvesti zbog nedostatka podataka sa

Ukupne žrtve u ratu i poraću (1990-1998) na području RH i bivše RSK (po vremenu nestanka / pogibije) T/VII

STRANA	GODINA																		UKUPNO			
	1990		1991		1992		1993		1994		1995		1996		1997		1998				NN	
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N				
SRPSKA	4	2	1.676	779	722	123	760	39	234	10	712	1.677	9	24	3	9	5	3	-	-	4.125	2.666
Ukupno	6		2.445		845		799		244		2.389		33		12		8		-		6.791	
HRVATSKA	-	2	-	1.112	-	128	-	21	-	3	-	21	-	-	-	-	-	-	-	61	11.834*	1.348
Ukupno	-	2	-	1.112	-	128	-	21	-	3	-	21	-	-	-	-	-	-	-	61	13.182	
SVEUKUPNO	-	4	-	1.891	-	251	-	60	-	13	-	1.698	-	24	-	9	-	3	-	61	15.959	4.014
																					19.973	

* VERITAS ne raspolaže sa podacima za poginule po godinama na hrvatskoj strani, pošto nisu javno objavljeni.

hrvatske strane, osim što se može, na osnovu vremena nestanka i broja nestalih, pretpostaviti da je na hrvatskoj strani najviše poginulih u toku 1991. godine, tj. u prvoj ratnoj godini. Žrtve na srpskoj strani, uzimajući u obzir poginule i nestale, nešto su veće u 1991. (2.445) nego u toku 1995. godine, ovoliki broj žrtava na srpskoj strani u toku 1991. godine, ukazuje da se hrvatska strana nije samo branila od srpskog “agresora”. Broj žrtava na srpskoj strani u zadnjoj ratnoj godini (2.389), ukazuje koja je strana bila agresor a koja žrtva.

pskoj strani (986) iznosi 15%, a na hrvatskoj strani (1.811) 14%, što je, gledano u procentima, skoro podjednako.

S obzirom na starost žrtava, mlađih od 18 godina na srpskoj strani ima 66 (1%), a na hrvatskoj 350 (3%); u rasponu od 18 do 60 godina na srpskoj strani ima 3.720 (55%), a na hrvatskoj 9.962 (76%), dok starijih od 60 godina na srpskoj

strani ima 2.348 (34%), a na hrvatskoj 1.888 (14%). Nepoznate dobi na srpskoj strani ima 657 (10%), a na hrvatskoj strani 982 (7%).

Iz iznesenih podataka proizilazi, da je najveće odstupanje u žrtvama starosne dobi preko 60 godina (20% više na srpskoj strani). Ovoliki broj i procenat žrtava u kategoriji preko 60 godina na srpskoj strani demantuje još uvijek prevladavajuće mišljenje u međunarodnoj zajednici da su Hrvati vodili isključivo odbrambeni rat.

Ukupne žrtve u ratu i poraću (1990-1998) na području RH i bivše RSK (po statusu, spolu i dobi) T/VIII

STRANA	STATUS								SPOL				DOB								UKUPNO
	VOJNIK		CIVIL		MILICIJA/ZASTITA		NN		M		Ž		DO 18 G.		18-60G		PREKO 60		NN		
	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	
Srpska	3.223	956	747	1.683	156	27	-	-	3.800	2.005	325	661	40	26	2.688	1.032	970	1.378	427	230	
Ukupno	4.179		2.429		183		-		5.805		986		66		3.720		2.348		657		6.791
Hrvatska	6.695	490	4.362	691	-	125	777	42	10.282	1.089	1.512	259	335	15	8.991	971	1.526	362	982	-	
Ukupno	7.185		5.053		125		819		11.371		1.771		350		9.962		1.888		982		13.182
Ukupno	9.918	1.446	5.109	2.374	156	152	777	42	14.082	3.094	1.837	920	375	41	11.679	2.003	2.496	1.740	1.409	230	
Sveukupno	11.364		7.483		308		819		17.176		2.757		416		13.682		4.236		1.639		19.973

4.4.2. Po statusu, spolu i životnoj dobi (T/VIII)

Ukupne žrtve po statusu, ukazuju da je skoro podjednako civilnih žrtava i na srpskoj (2.429) i na hrvatskoj (5.053) u odnosu na ukupne žrtve i na jednoj i na drugoj strani - izraženo u procentima na srpskoj strani učešće civila iznosi 36%, a na hrvatskoj strani 38%.

Po spolu, učešće žena među žrtvama na sr-

4.4.3. Učešće žrtava u ukupnom broju stanovnika

U RH, po popisu stanovništva iz 1991. godine, bilo je ukupno 4.784.265 stanovnika od čega 3.736.356 Hrvata, 581.663 Srba i 106.041 Jugoslavena (podaci statističkog zavoda RH).

Upoređujući ukupne gubitke na strani Hrvata (13.182 poginula i nestala)²⁵ sa učešćem hrvatske populacije u ukupnom broju stanovnika u RH

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

iz 1991. godine, dolazi se do iznosa od 0,35% poginulih i nestalih na hrvatskoj strani u ratnom periodu '90-'95 godine.

Upoređujući ukupne gubitke na strani Srba (6.791 poginula i nestala lica) sa učešćem srpske populacije u ukupnom broju stanovnika iz RH iz 1991. godine, dolazi se do iznosa od 1,16% poginulih i nestalih na srpskoj strani u periodu od 1990. do 1998. godine.

Upoređivanjem ljudskih žrtava na strani hrvatskog i srpskog stanovništva u RH, izvedenoj po istoj metodologiji, proizilazi da su verifikovane srpske žrtve 3,3 puta veće nego hrvatske.²⁵

Do sada prikupljeni podaci o poginulim i nestalim licima srpske nacionalnosti na prostoru RH i bivše RSK, nisu i konačni podaci, što znači da ukupne ljudske žrtve srpske populacije na prostoru RH mogu biti samo veće, od gore navedenih.

Ljudske žrtve i na strani Hrvata (13.182) i na strani Srba (6.791) u RH iznose 0,4% od ukupnog broja stanovništva u RH prema popisu iz 1991. godine.

Poginuli i nestali su direktne žrtve rata i kao takvi nalaze se na evidencijama neke od sukobljenih strana. Žrtve rata su, međutim, i veći na od onih koji pomriješ u izbjeglištvu/progonstvu od tuge i bola za poginulim ili nestalim članom porodice, ili za izgubljenim zavičajem. Njih još niko ne broji i ne popisuje.

5. ETNIČKO ČIŠĆENJE - ETNOCID

5.1. Optužnice

Uprkos službenom stavu Hrvatske države “da je Oluja bila legitimna vojno-redarstvena akcija čiji je cilj bio vraćanje vojno okupiranih područja u njen ustavno pravni poredak”; uprkos službenom stavu Vrhovnog suda Hrvatske (koji bez sumnje predstavlja i službeni stav države), “da branitelji države koja je žrtva agresije ne mogu biti optuženi za ratne zločine” i uprkos svim opstrukcijama hrvatske države na rješavanju sudbina nestalih Srba, MKSJ je nakon dugogodišnje istrage, podigao optužnice protiv hrvatskih generala, Ante Gotovine (prva optužnica podignuta 21.05.2001.,

izmjenjena 19.02.2004. godine) kao glavnog operativnog komadanta hrvatskih snaga u operaciji “Oluja” za Sektor jug, te Mladena Markača, komadanta specijalne policije MUP-a RH i Ivana Čermaka, komadanta zbornog mjesta Knin, (prva optužnica podignuta 19.02.2004.) da su “sudjelovali u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je zajednički cilj bio prisilno i trajno uklanjanje srpskog stanovništva iz regije Krajina između ostalog pljačkanjem, oštećivanjem i potpunim razaranjem imovine srpskog stanovništva, kako bi pripadnike toga stanovništva odvratilo ili spriječilo da se vrate i ponovo nastane u svojim domovima”. Djelujući sami i/ili u dogovoru s drugima uključujući i predsjednika Franju Tuđmana, “optuženici su planirali, potsticali, počinili ili na drugi način pomagali i podržavali planiranje, pripremu ili izvršenje tih dijela ili su previđali vjerovatnost da će ona biti počinjena”.

Sva trojica se terete u tri tačke za zločine protiv čovječnosti (progoni na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, deportacije i prisilno preseljenje) kažnjiva prema članu 5 u vezi s članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; u jednoj tački za zločine protiv čovječnosti (druga nečovječna djela - podvrgavanje nečovječnom postupanju, ponižavanju i degradiranju premlaćivanjem te verbalnim i fizičkim napadima) kažnjiva prema članu 5 u vezi s članom 7(3) Statuta Međunarodnog suda; u dvije tačke za kršenja zakona ili običaja ratovanja (pljačkanje javne ili privatne imovine i bezobzirno razaranje gradova, naselja i sela) kažnjivo prema članu 3 u vezi s članovima 7(1) i 7(3) Statuta Međunarodnog suda; u jednoj tački za kršenja zakona ili običaja ratovanja (ubojstvo, obuhvaćeno zajedničkim članom 3(1)(a) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, kažnjivo po članu 3. u vezi s članom 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

Javno objavljivanje ovih optužnica bio je svojevrsni šok za hrvatsku državu, koja je započela žestoku pravnu i diplomatsku borbu kako bi ubjedila međunarodnu zajednicu, a samim tim i MKSJ da ovakve optužbe nemaju osnova. Napadan je i VERITAS sa svih nivoa državne vlasti i iz svih segmenata hrvatskog društva kao organizacija koja je Tužilaštvu MKSJ-a “podme-

²⁵ U međuvremenu se broj nestalih na hrvatskoj listi smanjio na oko 1.150 lica, a za tu razliku se broj poginulih povećao, tako da se ukupan broj ne mjenja.

²⁶ Na strani srpskih žrtava nisu uzimane u gornju računicu nestala i poginula lica sa VERITAS-ovog neverifikovanog spiska (350) kao ni nestala i poginula lica na prostoru RH sa spiska Komisije Saveta ministara SCG za humanitarna pitanja i nestala lica (365) zbog toga što ne raspolažemo podacima o njihovom državljanstvu.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

tnula” falsifikovane dokaze.²⁷

Hrvati su napadali i druge dokaze koji su teretili hrvatsku državu za planirano etničko čišćenje Hrvatske od Srba, pa tako i Brijunske transkripte u kojima je dogovoren i zapisan scenario etničkog čišćenja Krajine od Srba.²⁸

Hrvati do sada nisu uspjeli, a vjerujem da neće ni ubuduće da ospore podatke VERITAS-a a ni autentičnost Brijunskih transkripata (čiju je autentičnost potvrdio nedavno i hrvatski sud).

Odbrana optuženih generala Markača i Čermaka pokušala je prigovorom protiv optužnice da “uzdrma” najosjetljiviji dio optužnice o udruženom zločinačkom poduhvatu. MKSJ je djelomično prihvatio njihove prigovore i dao nalog Tužilaštvu da precizira upravo taj dio optužnice. Tužilaštvo je početkom maja ove godine sudu i odbrani optuženih generala dostavilo izmjenjenu i dopunjenu optužnicu, koja još nije potvrđena od suda, i koja je dodatno šokirala i uznemirila cjelokupnu Hrvatsku.

Sušтина dopunjene optužnice jeste upravo u preciziranju ostalih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu. Uz već poznato ime Franje Tuđmana, spominju se i imena dvojice komandanata Glavnog štaba HV-a, Zvonimira Červenka i Janka Bobetka, te ministra odbrane Gojka Šuška. Uz spomenuta imena kao članovi udruženog zločinačkog poduhvata terete se: “visoki časnici hrvatske vojske; službenici i članovi hrvatske vlade i političkih struktura, na svim nivoima (uključujući i lokalne vlasti i lokalne organizacije); različiti lideri i članovi HDZ-a; različiti časnici i članovi oružanih snaga RH, uključujući vojsku (HV), vazdušne snage (HRZ), specijalnu policiju, civilnu policiju i različite bezbjedonosne i obavi-

ještajne službe RH (Hrvatske snage); i druge osobe znane i neznanе.

Tužilaštvo MKSJ-a je, ispunjavajući nalog suda, očito bilo u velikom problemu, u koji je došlo zbog primjene “izlazne strategije” MKSJ-a. Naime, pošto im je mandat na podizanju novih optužnica istekao krajem 1994. godine, Tužilaštvo je moglo u izmjenjenoj optužnici imenovati samo mrtve učesnike “zločinačkog udruženja” (mrtvima se ne sudi, barem ne direktno), dok je za žive učesnike moglo dati, a i dalo je, dovoljno podataka (navodeći strukture iz kojih dolaze), tako da će ih moći (a vjerovatno i morati kao zalag za članstvo u evropskim i evroatlanskim integracijama) identifikovati, što znači i procesuirati, upravo hrvatsko pravosuđe.

Hrvati su sami izračunali da ovako izmjenjena optužnica obuhvaća najmanje hiljadu lica iz pomenutih institucija koji se mogu optužiti kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu.²⁹

Ove i ovakve optužnice protiv hrvatskih generala, imajući u vidu imenovane i neimenovane članove udruženog zločinačkog poduhvata za zločine počinjene u “Oluji” u sektoru Jug, uz one koje su podignute za “Medački džep”, (protiv Janka Bobetka, Mirka Norca i Rahima Ademija), uvažavajući i presudu Županijskog suda u Rijeci sa kojom su već pravosnažno osuđeni general Mirko Norac, Tihomir Orešković i Josip Grandić, za ratne zločine nad Srbima u Gospiću 1991. godine, uveliko su uzdrmale temelje hrvatske države, pošto na jasan i nedvosmislen način i “Oluju” i ranije agresije hrvatske vojske na RSK (“Miljevački plato”, “Maslenica”, “Medački džep”, “Bljesak”) označavaju kao zločinačke. Ovakve optužnice već u ovoj fazi, prognanim Srbima, kao

²⁷ **Večernji list od 15.03.2004., intervju sa Anđelkom Milardovićem pod naslovom “Optužnice ugrožavaju opstojnost Hrvatske”** - “...- Kad se sažmu navodi Veritasa od 1998. do 2002. godine, a sumnja se da je Veritas prikriveni ogranak srpske obavještajne službe, dolazi se do četiri bitne točke. Prvo, da preko optužnica treba dokazati da je Republika Hrvatska nastala na zločinu i etničkom čišćenju, zatim da je to etničko čišćenje bilo planirano.

Treća je točka da je plan stvorio civilni i vojni državni vrh. Četvrto, tvrdi se da po logici stvari moraju odgovarati Tuđman i Šušak, a potom generali i niži časnički kadar.

Takva se percepcija podudara sa sadržajem optužnica....

Podsjećam da je Veritas još za vrijeme četverogodišnjeg razdoblja djelovanja koje sam analizirao zaključio da bi, ako se optužnicama dokažu spomenute četiri točke, srpsko stanovništvo moglo tražiti u najmanju ruku neki kanton, aktiviranje plana Z4 ili čak obnavljanje Republike Srpske Krajine. Taj je treći zahtjev nerealan, ali prva dva nisu...”

Slobodna Dalmacija od 29.03.2004. godine Intervju sa Dr. Miroslavom Tuđmanom - “... Čermak i Markač u Hagu brane se kao pojedinci, no ove kvalifikacije stvar su hrvatske države, politička logika nalaže da se država brani od ovakvih kvalifikacija o “nastanku u zločinu”. Budu li presude donijete s ovakvim kvalifikacijama, realizirat će se scenarij koji je najavio velikosrpski podanik Haškog tužiteljstva Savo Štrbac da je nužna i promjena hrvatskog Ustava. Logično, jer ako u Ustavu iz 1997. stoji, u preambuli odredba kako je Hrvatska država nastala i na pobjedama u Domovinskom ratu, ocijeni li se to “zločinačkim”, ovakva odredba u Ustavu više ne može ostati...”

²⁸ Izjava Franje Tuđmana..... - “na nekoliko pravaca treba nanijeti takve udarce da Srbi praktično nestanu...”

²⁹ Nedjeljnik “Globus” u broju od 13. maja 2005. godine objavio je popis od 600 imena kao potencijalnih članova “udruženog zločinačkog poduhvata”, među kojima je i ime aktuelnog premijera Vlade RH Ive Sanadera, koji je u vrijeme “Oluje” bio zamjenik ministra vanjskih poslova.

“OLUJA” - UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUHVAAT

konstitutivnom narodu u Hrvatskoj državi do kraja 1990. godine, kojem je jednostrano i protuustavno oduzeta konstitutivnost, pružaju osnov, ne samo za vraćanje oduzetih prava i imovine i povratak u zavičaj, već i pravo na široku autonomiju po savremenim evropskim standardima.

A kada i ako ove optužnice budu verifikovane kroz presude (vjerovatno i da hoće jer dokaza za njihovu osnovanost ima dovoljno), tada bi država Hrvatska morala doživjeti ustavnu redefiniciju, tako što bi Srbi morali dobiti “državu u državi” (više od autonomije, manje od države) kako je to i bilo predviđeno planom Z-4.

5.2. Plan Z-4

Iako RSK nikada nije bila međunarodno priznata kao država, ista ta međunarodna zajednica tretirala ju je kao međunarodni subjekt. Da je to tako potvrđuje i Rezolucija Savjeta bezbjednosti UN-a broj 743 od 21. februara 1992. godine, kojom je ozvaničen Vensov plan, kojim je definitivno otvoren put za dolazak zaštitnih snaga UN-a (UNPROFOR) u Hrvatsku i koji nije prejudicirao političko rješenje jugoslovenske krize, pa tako ni hrvatsko - srpski sukob na području Hrvatske.

Političko rješenje hrvatsko-srpskog pitanja (sukoba) na području Hrvatske trebao je biti riješen Planom Z-4, koji je Srbima u Hrvatskoj garantovao “državu u državi”.³⁰

Po Vensovom planu Sektor Sjever obuhvaćao je Baniju i Kordun, a Sektor Jug Liku i Sjevernu Dalmaciju.

Tadašnje vođe Srba iz RSK, na čelu sa predsjednikom Milanom Martićem, nisu “primili u ruke” Plan Z-4 kada im je donešen u Knin 30. januara 1995. godine, ali ga nisu ni odbili.

Delegacija krajiških Srba na sastanku sa delegacijom RH, održanom u Ženevi 02. i 03. avgusta 1995. godine, pod predsjedavanjem Torvalda Stoltenberga, jednog od koopredsjednika Mirovne konferencije o Jugoslaviji, parafirala je Nacrt sporazuma koji im je ponudila međunarodna zajednica u cilju “da se zaustave vojne akcije usmjerene jednih prema drugima”, u kojem je jedna od tačaka glasila: “3. Pregovori u vezi završnog političkog sporazuma u vezi sa statusom Krajine vodiće se na bazi Plana Z-4.”.

Bilo je predviđeno da se ovaj sporazum potpiše 04. avgusta 1995. godine u podne. Hrvatska delegacija je odbila da potpiše ponuđeni Nacrt sporazuma, tražeći od delegacije RSK

“bezuslovnu mirnu reintegraciju” cijelog područja RSK. Istoga dana u Beogradu tadašnji predsjednik Vlade RSK Milan Babić na sastanku sa Ambasadorom SAD u Zagrebu Galbrajtom, prihvaća ponuđene uslove identične onima u Ženevi, takođe “u cilju da se izbjegnu daljnje vojne akcije”.

Hrvatska strana je, protivno Vensovom planu i dogovorima u Ženevi i Beogradu od prethodnog dana, bez saglasnosti međunarodne zajednice, posebno Savjeta bezbjednosti UN-a, iako je od početka 1992. godine i sama bila članica UN-a, 04. avgusta 1995. godine izvršila agresiju na RSK pod nazivom “Oluja” i silom područje RSK vratila u ustavno pravni poredak Hrvatske.

U međuvremenu je Tužilaštvo Haškog suda podiglo više optužnica protiv cjelokupnog hrvatskog vojnog i političkog vrha, uključujući posmrtno i predsjednika RH Franju Tuđmana, “za udruženi zločinački poduhvat s ciljem da se prisilno i trajno uklone Srbi sa područja Krajine”.

Imajući u vidu sve navedene činjenice, a posebno činjenicu da iza Plana Z-4 stoje Ujedinjene nacije (preko Torvalda Stoltenberga i Dejvida Ovena, kopredsjednika Mirovne konferencije za bivšu Jugoslaviju), Evropska unija, (preko francuskog i njemačkog ambasadora Žan Žaka Gajarda i Horsta Vajzela), SAD (preko ambasadora u Zagrebu Pitera Galbrajta) i Rusija (preko ambasadora u Zagrebu Leonida Kerestedžijanca), može se izvući jedini mogući zaključak da je Plana Z-4 još aktivan.

Vjerujem da autori Plana Z-4, ovaj Plan nisu pravili za “jednokratnu upotrebu” ili za tadašnje čelnike Hrvatske, RSK ili SRJ (koji su, usput rečeno, u međuvremenu optuženi za ratne zločine od strane MKSJ-a) već, na osnovu optimalnih istorijskih i tadašnjih okolnosti i činjenica, kako bi za sva vremena na najbolji mogući način riješili dugi istorijski spor između hrvatskog i srpskog naroda na prostoru Hrvatske, a samim tim da bi se izbjegli i krvavi ratni sukobi koji su se ciklički ponavljali u određenim vremenskim razmacima.

Zbog toga ovaj plan treba što prije staviti u funkciju.

Beograd, jul 2005.

Savo Štrbac

³⁰ U članu I. 1. u paragrafu prvom ovoga Plana na-vodi se: “Biće uspostavljena autonomna Srpska Krajina (u daljnem tekstu “Krajina”) od teritorija označenih na mapi u Aneksu A (Krajina treba da bude jedinstvena neprekinuta teritorija koja će se sastojati od oblasti sa srpskom većinom u sektorima Sjever i Jug zaštićenih zona UN-a, kako je određeno popisom 1991. godine, sa odgovarajućim razmatranjem geografskih i ekonomskih faktora.)”.